

Л. І. Біловус

Західноукраїнський національний університет

Електронний контент для дітей: теоретико-соціологічний аспект

Біловус Л. І. Електронний контент для дітей: теоретико-соціологічний аспект. Діти є особливою аудиторією Інтернету зі своїми вимогами і електронний контент для дітей має особливі, специфічні соціальні функції. У статті електронний контент для дітей розглядається як артефакт сучасної інформаційної культури, що включає синтетичне інформаційне поповнення сайту (тексти, графічна, аудіо-, відеоінформація), створений для реалізації соціальних функцій Інтернету з урахуванням психологічних та вікових особливостей цільової аудиторії. Описано різні характеристики Інтернет-контенту: технічні, інформаційні, комунікаційні, дискурсивні. Підкреслюється неоднозначність розуміння самого терміна «медіаконтент» в окремих галузевих науках та міждисциплінарних дослідженнях. Обґрунтовано можливості використання різноманітних соціологічних методів вивчення електронного контенту для дітей.

Уточнили методологічні і теоретичні підходи до дослідження контенту для дітей в Інтернеті: обґрунтовано можливості застосування загальносоціологічних підходів до вивчення дитячого контенту в Інтернеті, таких як структурно-функціональний, соціалізаційний, ризикологічний, символічного інтеракціонізму, культурологічний і діяльнісний.

Завдяки застосуванню структурно-функціонального підходу виділено сім підстав для класифікації дитячого сегменту Укрнету: за функціональним призначенням, за ступенем включеності користувачів, за віком основних користувачів, за соціально-економічній складовій, за орієнтацією на взаємодію між поколіннями, за наявністю / відсутністю ризику, за змістом навчальної інформації.

Під час дослідження визначено основні соціальні функції електронного контенту для дітей: інформаційну, комунікативну, освітню, культурно-просвітницьку, виховну, інтегративну, нормативну та рекреаційну.

Дано визначення електронного контенту як артефакту суспільства, засобу соціалізації, культурно-освітнього, освітнього та інтегративно-комунікативного механізму включення дітей у соціальну реальність, що має як важливі позитивні функції, так і ризики для суспільства, сім'ї та ювенальної вікової групи.

Ключові слова: *контент, електронний контент, Інтернет, соціальні функції*

Біловус Л. И. Электронный контент для детей: теоретико-социологический аспект. Дети являются особой аудиторией Интернета со своими требованиями и электронный контент для детей имеет особое, специфические социальные функции. В статье электронный контент для детей рассматривается как артефакт современной информационной

культуры, в том числе синтетическое информационное пополнение сайта (тексты, графическая, аудио-, видеоинформация), созданный для реализации социальных функций Интернета с учетом психологических и возрастных особенностей целевой аудитории. Описаны различные характеристики Интернет-контента: технические, информационные, коммуникационные, дискурсивные. Подчеркивается неоднозначность понимания самого термина «медиа контент» в отдельных отраслевых науках и междисциплинарных исследованиях. Обоснованно возможности использования разнообразных социологических методов изучения электронного контента для детей.

Уточнили методологические и теоретические подходы к исследованию контента для детей в Интернете: обоснованно возможности применения общесоциологических подходов к изучению детского контента в Интернете, таких как: структурно-функционального, социализационного, рискологического, символического интеракционизма, культурологического и деятельностного.

Благодаря применению структурно-функционального подхода выделено семь оснований для классификации детского сегмента Укрнета: по функциональному назначению, по степени включенности пользователей, по возрасту основных пользователей, по социально-экономической составляющей, по ориентации на взаимодействие между поколениями, по наличию / отсутствию риска, по содержанию учебной информации. В ходе исследования определены основные социальные функции электронного контента для детей: информационная, коммуникативная, образовательная, культурно-просветительская, воспитательная, интегративная, нормативная и рекреационная.

Дано определение электронного контента как артефакта общества, средства социализации, культурно-образовательного, образовательного и интегративно-коммуникативного механизма включения детей в социальную реальность, который имеет как важные позитивные функции, так и риски для общества, семьи и ювенальной возрастной группы.

Ключевые слова: контент, электронный контент, Интернет, социальные функции

Bilovus L. I. Electronic content for children: theoretical and sociological aspect. Children are a special audience of the Internet with their own requirements and electronic content for children has special, specific social functions. The article considers electronic content for children as an artifact of modern information culture, including synthetic information replenishment of the site (texts, graphic, audio, video information), created to implement the social functions of the Internet, taking into account the psychological and age characteristics of the target audience. Various characteristics of Internet content are described: technical, informational, communication, discursive. The ambiguity of the understanding of the term «media content» itself in certain industry sciences and interdisciplinary research is emphasized. The possibilities of using various sociological methods of studying electronic content for children have been substantiated.

The methodological and theoretical approaches to the study of content for children on the Internet were clarified: the possibilities of applying general sociological approaches to the study of children's content on the Internet, such as: structural-functional, socialization, riskological, symbolic interactionism, cultural and activity-based ones, were substantiated.

As a result of the application of the structural and functional approach, seven grounds have been identified for the classification of the children's segment of Ukrnet: by functional purpose, by the degree of involvement of users, by the age of the main users, by the socio-economic component, by orientation towards interaction between generations, by the presence / absence of risk, by content educational information. The study identified the main social functions of electronic content for children: informational, communicative, educational, cultural and educational, educational, integrative, normative and recreational.

The definition of electronic content as an artifact of society, a means of socialization, a cultural-educational, educational and integrative-communicative mechanism for including children in social reality, which has both important positive functions and risks for society, family and juvenile age group, is given.

Keywords: content, electronic content, internet, social functions

Постановка проблеми. Дитяча аудиторія має свої особливості з точки зору її інформаційних запитів і вікових психосоціальних і культурологічних характеристик споживання електронного контенту. Склалася певна інфраструктура нових інтернет-медіа, де цій віковій групі надано нові способи взаємодії, обміну, споживання інформації і певною мірою самостійного її створення. Серед широкого спектра соціальних функцій дитячого сегменту Інтернету для освіти, навчання, спілкування та розваг існують і певні ризики. У зв'язку з цим важливо отримати достовірну інформацію, як і куди «подорожують» діти в інтернет-просторі. Тому зростає ступінь актуальності розробки критеріїв оцінки змісту сайтів для дітей, а також методів відбору та експертизи інтернет-контенту для дітей. Це неможливо зробити без розуміння поняття електронного контенту, його функцій.

Аналіз досліджень. Новим медіа присвячено багато праць зарубіжних науковців, зокрема Д. Мак-Квейла, Е. Тоффлера, Ж. Бодріяра (визначення основних характеристик та особливостей нових медіа), Д. Рашкофа (дослідження медіавірусів, що поширюються новими медіа). Серед

українських науковців новим медіа присвячені наукові роботи О. Іванова, І. Стройко, Л. Городенко, В. Лисенка, Н. Зражевської. Проблеми сутності та різновидів контенту досліджують праці М. Маклюєна, Л. Одена, К. Афанасьєвої та багатьох інших.

Багато науковців досліджує феномен Інтернету в освіті: проблематика інформаційно-психологічної безпеки (В. Аносов), сучасні дослідження віртуальної комунікації (О. Белінська), соціалізація дітей в агресивному медіасередовищі (О. Петрунько), освітні ресурси і можливості мережі Інтернет (В. Полонський), Інтернет залежність та її вплив на виховання підлітків (Н. Швець), використання Інтернет-ресурсів в якості засобів духовно-морального виховання студентів (В. Лаппо), психолого-педагогічні вимоги до засобів інформаційно-комунікаційних технологій (О. Гриб'юк, В. Дем'яненко) та ін. Однак невідповідність поширеності та специфічності електронного контенту для дітей, з одного боку, та недостатнє вивчення його специфіки, соціальних функцій та аудиторії, з іншого, ще не вирішено.

Формулювання цілей. Мета нашого дослідження полягає у вивченні структури, функцій контенту для дітей в Інтернеті, уточненні методологічних та методичних підходів до дослідження контенту для дітей в Інтернеті.

Виклад основного матеріалу. Оскільки інтернет-ресурси завжди містять електронний контент будь-якої тематики, актуальним є питання про те, що ж слід розуміти під «електронним контентом». Однак у сучасній науці не існує єдиного підходу до визначення поняття «контент», його особливостей і змісту.

У соціологічній літературі під контентом розуміється «зміст книги, статті, п'єси» [1], які слід розглядати або вивчати за допомогою соціологічних методів. З точки зору соціології масових комунікацій, контент – це «інформаційне наповнення сайту – тексти, графічна, аудіо-, відеоінформація, а також будь-який інформаційний зміст газети, збірника статей, матеріалів, телепрограм» [7].

У соціології освіти під освітнім контентом розуміється «структурований предметний зміст, що використовується в освітньому процесі» [20]. Електронний освітній ресурс – це «ресурс, представлений в електронно-цифровій формі і включає в себе структуру, предметний зміст і метадані про них. Електронний освітній ресурс може включати в себе дані, інформацію, програмне забезпечення, необхідні для його використання у процесі навчання» [17]. Таким чином, можна сказати, що електронний освітній контент – це структурований предметний зміст, представлений в електронно-цифровій формі і який використовується в освітньому процесі.

Інтернет-контент для дітей містить у собі різноманіття можливостей для реалізації потенціалу та розвитку особистості, навчання, отримання нових знань про навколишній світ, комунікації, але й також небезпеки, ризики негативного контенту, з якими можуть зіткнутися діти і підлітки в Мережі. Розглянемо технічну, інформаційну, комунікаційну та дискурсивну характеристики медіаконтенту більш докладно.

З *технічної* точки зору, інтернет-контент залежить від трьох компонентів: технічних пристроїв, що забезпечують доступ, програмного забезпечення для використання Інтернету (наприклад, інтернет-браузерів) і безпосереднього підключення до Мережі. Таким чином, без наявності всіх трьох компонентів неможливе підключення до Всесвітньої мережі.

Інформаційна характеристика інтернет-контенту пов'язана з тим, що передача інформації, як правило, вважається основною функцією глобальної мережі. Однак сьогодні вже можна говорити про превалювання іншого важливого і невід'ємного аспекту електронного контенту – комунікаційного.

У сучасній реальності Інтернет набуває все більш важливої ролі у процесі спілкування людей: відправлення електронних листів, спілкування в чатах, блогах і на форумах, голосовий зв'язок (або IP-телефонія) за допомогою месенджерів, соціальні мережі – без усього цього складно уявити собі життя сучасної людини. Результати опитування 10-17-річних українців, проведеного Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) у 2019 р. свідчать, що кожен

восьмий підліток активно спілкується у соціальних мережах. Більшість підлітків користуються гаджетами від півгодини до двох годин на день. Сюди входять ігри, домашня робота, спілкування в чатах тощо. У вихідні дні час проведення за гаджетами зростає до 3-5 і навіть 6 годин на день. Майже кожен п'ятий підліток відчував себе незадоволеним, бо хотів більше часу проводити в соцмережах. Усього 40% підлітків «кілька разів на день» або «постійно цілий день» спілкуються з близькими друзями або подругами онлайн. Інтенсивність спілкування залежить від віку: чим старші – тим інтенсивніше [4]. Таким чином, роль *комунікаційної* характеристики медіаконтенту стає все більш значущою у міру розвитку Інтернету.

Дискурсивна характеристика є ще однією важливою складовою електронного контенту. За своїм значенням поняття «дискурс» багатозначне, проте в рамках нашого дослідження воно буде розглядатися як «рух інформації в рамках комунікативної ситуації, що здійснюється насамперед через обмін репліками» [9], тобто як діалогова взаємодія. У віртуальному просторі, окрім статичного тексту, також існує і динамічний, наприклад обмін повідомленнями в чатах і месенджерах у режимі онлайн, а також живе спілкування за допомогою голосового та відозв'язку (Skype, Viber, Zoom і ін.), що дозволяє говорити про динамічний характер дискурсу електронного контенту.

Під інтернет-контентом для дітей ми будемо розуміти складову частину адаптивного, соціалізаційного, культурно-просвітницького, освітньо-виховного та інтегративно-комунікаційного механізму залучення дітей до соціальної реальності.

Розглянемо різні соціологічні підходи до поняття електронного контенту та обґрунтуємо нашу позицію.

Одним з підходів до вивчення електронного контенту є *структурно-функціональний підхід*, у рамках якого представляється можливим сформулювати обґрунтування і дати визначення електронного контенту для дітей, як специфічного елементу сучасного суспільства. У контексті даного

підходу суспільства осмислюються як соціальні системи, а специфічні особливості соціальних структур пояснюються з точки зору їх вкладу в підтримку цих систем (наприклад, релігійний ритуал і його внесок у соціальну інтеграцію). Соціальна система має свою структуру і механізми взаємодії структурних елементів, кожен з яких виконує власну функцію. Під соціальною системою у нашому дослідженні мається на увазі весь інтернет-простір, під структурними елементами – окремі сайти, портали, інтернет-ресурси та ін., що входять до нього.

Відповідно до теорії Т. Парсонса, соціальні підсистеми слід розглядати як складову частину більш загальної системи дії, іншими складовими якої є культурні та особистісні підсистеми, поведінкові організми [13, с.15]. Електронний контент у контексті структурно-функціонального підходу відноситься до культурної підсистеми, за якою закріплені функції збереження, відтворення і творчої переробки зразка.

Таким чином, з точки зору структурно-функціонального підходу електронний контент для дітей і підлітків розглядається як важлива і невід’ємна частина сучасного суспільства, що служить розвитку пізнавальних і творчих здібностей особистості.

Іншим підходом до розгляду Інтернету є *символічний інтеракціонізм*. Основоположниками даного напрямку вважаються Дж. Г. Мід і Г. Блумер. Особлива увага в рамках символічного інтеракціонізму приділяється проблемам так званої символічної комунікації або, іншими словами, взаємодії, спілкування за допомогою символів. Також не менш важливим є «символічне оточення» людини, що робить вплив на її особистість, життя, спосіб мислення і манеру поведінки, розуміння навколишньої дійсності. Інтернет складається з різноманіття знаків і символів, тому в сучасному світі, який вже неможливо уявити без мережі Інтернет і невід’ємною частиною якого стала віртуальна реальність, на особливу увагу заслуговує змістовна сторона інтернет-середовища, що оточує дитину. При розгляді електронного

контенту для дітей і підлітків важливу роль відіграють ті, з ким дитина може взаємодіяти, хто може на неї впливати, стати «значущим іншим».

У контексті концепції, запропонованої чиказьким ученим Дж. Г. Мідом, спілкування розуміється як «обмін символами», і, відповідно, для кращого розуміння один одного суб'єктами спілкування необхідне прийняття ролі інших. Під референтною групою розуміється «реальна або умовна соціальна спільність, з якою індивід співвідносить себе як з еталоном і на норми, думки, цінності та оцінки якої він орієнтується у своїй поведінці і в самооцінці» [15]. Стосовно інтернет-комунікації це означає, що всі, з ким дитина або підліток зіткнеться у віртуальному просторі, можуть стати його референтною групою і впливати на його подальшу оцінку подій навколишньої дійсності як реальної, так і віртуальної, а також впливати на його вчинки, думки і судження. Аналіз свідчить про використання дітьми комунікативної функції контенту.

У процесі спілкування між людьми відбувається обмін інформацією, уявленнями про побут, звичаї, культуру, норми і правила поведінки, внаслідок чого особливу роль починають відігравати ті, з ким може зіткнутися дитина в Мережі (до якої культури вони належать, носіями яких традицій і норм вони є). Оскільки роль культури у житті суспільства вкрай важлива внаслідок наявності таких її функцій, як акумуляція, зберігання і передача накопиченого людством досвіду, розглянемо інтернет-контент через призму культурологічного підходу.

У рамках *культурологічного підходу* до вивчення електронного контенту застосовується аксіологічний метод дослідження, який розглядає культуру як сукупність цінностей, що розуміються як ідеали, до яких прагне суспільство. Стосовно електронного контенту це означає, що увага дослідників зосереджена на тих цінностях, які транслюються за допомогою Інтернету, на особливостях їх сприйняття чи несприйняття окремими індивідами і суспільством у цілому. При вивченні структури і функцій Інтернету в контексті культурологічного підходу на перший план виходять

окремі складові інтернет-простору (інтернет-ресурси, форуми та ін.), ті ролі, які вони відіграють у загальній системі, а також їх взаємозв'язок, взаємозалежність і те, як вони впливають на задоволення культурних потреб індивіда, і забезпечення його способу життя. Так, Інтернет є сховищем інформації, знань, накопичених людством за всю історію свого існування, що постійно поповнюється й удосконалюється. Ще одним важливим аспектом інтернет-контенту в зв'язку з цим є просвітницький. Тому можна говорити про безперервне зростання ролі електронного контенту в освіті людей щодо культури, історії, цінностей сучасного суспільства та його попередніх етапів розвитку.

Підводячи підсумок, можна сказати, що у контексті даного підходу Інтернет розглядається як джерело інформації про культуру, загальнолюдські цінності і цінності конкретної країни, народу, суспільства. Інформація, що транслюється через електронний контент, може впливати на формування у дитини цінностей, певних стилів поведінки, що демонструються як властиві, стереотипні, нормативні для його рідної культури. Важливість якісного, позитивного, просвітницького і розвиваючого електронного контенту для дітей і підлітків є незаперечною.

Оскільки розвиток людей взаємопов'язаний і взаємозалежний від навколишнього світу, змін умов його взаємодії з ним, у тому числі, культурних, а Інтернет вже став невід'ємною частиною реальності як дорослих, так і дітей та підлітків, ми розглядаємо електронний контент також і з точки зору *соціалізаційного підходу*.

Соціалізація є двостороннім процесом: з одного боку, це постійна передача суспільством індивіду соціальних норм, культурних цінностей і зразків поведінки а, з іншого боку, освоєння індивідом протягом усього життя цих норм, цінностей і зразків, що дозволяє особистості функціонувати в даному суспільстві. Ч. Кулі вказує в якості обов'язкової умови розвитку самосвідомості людини спілкування з іншими людьми, засвоєння їх думок щодо особи, її поведінки. Відповідно, соціальна дія означає узгодження

людиною своїх дій з тими уявленнями про «Я», які складаються у інших людей. У контексті теорії соціалізації виділяють первинні і вторинні групи соціалізації. Так, на думку Кулі, первинні групи (сім'я, сусідство, місцеві громади, релігійні спільноти) є основними формами соціальних відносин і характеризуються безпосередніми особистісними, неформальними зв'язками, близьким, довірчим, стійким спілкуванням [8, с. 9]. Саме первинна група для дитини є основою для формування соціальної природи, його ідеалів, цінностей, норм, що відіграють важливу роль у її поведінці в майбутньому, виборі каналів інформації для подальшого використання, взаємодії з навколишньою реальністю, у тому числі в Інтернеті.

Відповідно до думки І. С. Кона, соціалізація дітей «включає в себе не тільки усвідомлені, контрольовані, цілеспрямовані дії (виховання в широкому сенсі слова), але і стихійні, спонтанні процеси, які так чи інакше впливають на формування особистості» [6, с. 19]. Інтернет відіграє важливу роль у стихійній соціалізації, оскільки в ньому містяться невичерпні «комунікативні можливості, фундаментальний пізнавальний ресурс, широке поле для реалізації людиною ігрової та іншої рекреативної активності» [10, с. 19]. Для сучасного підлітка електронний контент може бути не тільки одним з основних джерел інформації про навколишню дійсність, але також складати конкуренцію міжособистісному спілкуванню, замінювати сім'ю і друзів. Стихійна соціалізація в Інтернеті має як позитивну, так і негативну складову, і з цією проблемою безпосередньо пов'язане поняття ризику.

На думку англійського соціолога Е. Гідденс, у сучасному, «постмодерному», суспільстві складності соціалізації поглиблюються розривом просторово-часових координат і місця дії особистості. Якщо у традиційному і навіть індустріальному суспільстві місце дії, тимчасова перспектива і простір соціальних взаємозв'язків як би стягнуті у тугий вузол, то в сучасному житті людина внаслідок активної взаємодії різних культур, за допомогою масової інформації ідентифікує себе не тільки зі спільнотами «тут» і «тепер», але також і «там» – у минулому, і в найближчому

майбутньому [14]. Таким чином, особистість виявляється включеною в глобальну систему соціального простору, який охоплений Інтернетом, що впливає на життя сучасної людини у всіх її сферах. Інтернет-контент може виступати в якості доступного механізму, що формує особистість, впливає на неї, а також і соціалізує її.

Значна частина активності підлітків відбувається саме в Мережі, оскільки, за даними дослідження, 44,7% підлітків у робочі (навчальні) дні проводить у соціальних мережах 4 години та більше (34,1% хлопців та 54,6% дівчат). Більше половини (55,4%) опитаних визнають, що проводять забагато часу в соцмережах (46,8% хлопців та 63,3% дівчат) [11]. Це дозволяє застосувати діяльнісний підхід для вивчення електронного контенту для дітей і підлітків.

Діяльнісний підхід як теоретичну і методологічну систему вивчення особливостей психіки людини запропонували психологи А. Н. Леонтьєв і С. Л. Рубінштейн. В основу теорії було покладено тезу про те, що діяльність визначає свідомість. Свідомість не просто «проявляється і формується в діяльності як окрема реальність – вона «вбудована» в діяльність і нерозривна з нею» [19]. Важливими для даного підходу є наступні принципи:

1) форми активності окремого індивіда не є генетично успадкованими, вони з'являються в результаті засвоєння соціального досвіду, життя серед людей;

2) діяльність – предметна, в ній відбиваються знання, вміння, мова, цінності, накопичені людством;

3) діяльність підпорядкована потребам, мотивам і цілям кожної конкретної людини (суб'єкта), отже вона суб'єктна;

4) процеси інтеріоризації / екстеріоризації (процеси взаємної заміни зовнішніх (практичних) і внутрішніх (розумових) дій) є засобом освоєння діяльності [12].

Провідна роль у формуванні особистості в рамках даної теорії відводиться соціальному середовищу – дійсності, що оточує людину

протягом всього її життя. Роль міжособистісного спілкування також достатня велика. Таким чином, з точки зору діяльнісного підходу до вивчення електронного контенту та Інтернету для дітей та підлітків на перший план виходить поведінка, дії самих дітей, що здійснюються ними у глобальній мережі. Тобто можливості, що надаються Інтернетом для спілкування, самовираження, розвитку особистості, ідентифікації, отримання й передачі знань і досвіду від одного індивіда до іншого, стають основами розвитку особистості. Сам Інтернет як глобальна мережа, яка об'єднує в собі величезну кількість не тільки інформації на найрізноманітнішу тематику, а й мільярди [16] людей, диктує нові умови життєдіяльності, функціонування, самого існування людини, що, безсумнівно, впливає на формування особистості дитини, яка користується Інтернетом. Значимість тієї ролі, яку відіграє Інтернет в житті дітей і підлітків, а також той факт, що в Мережі міститься велика кількість негативного й небезпечного для дітей контенту, дозволяють говорити про необхідність вивчення електронного контенту для дітей і підлітків в рамках ризикологічної концепції.

Ризикологічна концепція дозволяє розглянути електронний контент для дітей з точки зору його сприятливого позитивного і негативного, небезпечного впливу. Ризиком називається категорія, що відображає, по-перше, характеристику умов життєдіяльності соціальних суб'єктів у стані переходу від ситуації невизначеності до ситуації визначеності (або навпаки); по-друге, саму діяльність у даних умовах, коли з'являється обґрунтована можливість вибору при оцінці ймовірності досягнення передбачуваного результату, невдачі або відхилення від мети з урахуванням діючих морально-етичних норм [21].

Ризик може виявлятися у двох формах – об'єктивній і суб'єктивній. Об'єктивний ризик являє собою частину соціальної реальності, середовища проживання, яке формується поза діяльнісною участю індивіда або групи. У випадку даної форми ризику йдеться про соціальні умови, які викликані постійними змінами в соціальному середовищі проживання, наявністю

зовнішніх небезпек і загроз, невизначеністю, що виникає через описані вище причини, а також відчуттям постійного відчуття небезпеки і загрози. Суб'єктивний ризик реалізується в особливій діяльності індивіда або групи, яку прийнято називати ризикованою. Ризикована діяльність відображає особливості сприйняття ризику, схильність до ризику в індивідів і груп і на цій основі їх власний активний вибір на користь ризикованої поведінки або уникнення такої [21]. Індивіди можуть бути схильні як до ризикованої поведінки, так і до її уникнення. Ці типи поведінки формуються у диспозиційній структурі особистості у формі двох протилежних атитюдів: небезпеки і безпеки [21]. Диспозиційна концепція особистості ґрунтувалася на твердженні, що «...людина володіє складною системою різних диспозиційних утворень, які регулюють її поведінку і діяльність. Ці диспозиції організовані ієрархічно, тобто можна позначити більш низькі і більш високі їх рівні» [12]. Небезпека і безпека відображають тенденції самозбереження, адаптивні і неадаптивні властивості особистості на рівні індивідуальної свідомості. Ризик може виявлятися по-різному на різних рівнях диспозиційної структури: від стереотипної форми поведінки (інстинктивно), стереотипно-особистісної (усвідомлене ставлення), до індивідуально-особистісної (ціннісне ставлення) [21].

На індивідуально-особистісному рівні ризик виступає важливим чинником розвитку і регулятором індивідуальної поведінки в кожній конкретній життєвій ситуації, в якій опиняється індивід.

Рівень ризику для особистості підвищується в силу невизначеності цілей суспільного розвитку, нестабільності та непередбачуваності всіх сфер життя, наявності невирішених соціальних конфліктів у нестабільному суспільстві. У процесі дорослішання діти і підлітки пізнають світ, здобуваючи досвід, і в зв'язку з цим вони неминуче потрапляють у ситуації ризику. Водночас стратегія убезпечення від зовнішнього контакту представляється педагогічно невиправданою, оскільки перешкоджає процесу соціалізації [21]. «Конструктивним засобом вирішення цієї суперечності є визнання

допустимості мінімального рівня ризику, при якому зберігається пізнавальний інтерес дитини» [3, с. 114]. Тому дитину необхідно навчити долати ризику, а не ізолювати її від них. Відповідно, з точки зору ризикологічної концепції, електронний контент для дітей може бути як позитивним, так і негативним. Контент, який містить інформацію, що має деструктивний вплив на психіку людини і (або) суспільну свідомість, є негативним [18].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, викладені теорії стосовно вивчення електронного контенту дозволили зробити висновок про те, що електронний контент для дітей є складовою частиною соціалізаційного, культурно-просвітницького, освітньо-виховного та інтегративно-комунікаційного механізму включення дітей у соціальну реальність, що має як важливі позитивні функції для соціуму, сім'ї та ювенальної вікової групи, так і ризику.

Отже, діти є особливою аудиторією Інтернету зі своїми вимогами і електронний контент для дітей має особливі, специфічні соціальні функції.

Сучасна тенденція зростання частки мережевого спілкування в наступні роки буде тільки зміцнюватися. Надалі розвиток прав дитини на отримання інформації буде розвиватися і розширюватися, що призведе до стимулювання створення більшої кількості інтернет-ресурсів для дітей та підлітків, які відповідають віковим і психологічним особливостям цільової аудиторії, а також забезпечення інформаційної безпеки дітей на державному рівні [2].

Потребують у майбутньому окремого і ґрунтовного дослідження питання Інтернету як частини соціокультурного середовища сучасних дітей; порівняльного аналізу структури і змісту інтернет-діяльності дитячої та підліткової груп в різних регіонах України; теоретичних основ методичних рекомендацій щодо формування і реалізації регіональних програм підтримки і розвитку створення електронного контенту для дітей; взаємодії сім'ї та інституту освіти в реалізації підтримки і розвитку дитячого Інтернету;

прогнозування стану електронного контенту для дітей у середньостроковій перспективі тощо.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / О. Єрошенко. К.: Глорія, 2012. 864 с.
2. Дорош М. 13 онлайн-інструментів для перевірки контенту. URL: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/27443>.
3. Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції «Психологічні аспекти формування характеру дитини». Івано-Франківськ: НАІР, 2019. 188 с.
4. Кожен восьмий український підліток залежний від соцмереж, – ЮНІСЕФ. URL: <https://ua.112.ua/golovni-novyni/kozhen-vosmyi-ukrainskyi-pidlitok-zaleznyi-vid-sotsmerezh-yunisef-492907.html>
5. Комащенко І. І. Особливості інформаційно-розважального контенту в українському сегменті соціальної мережі Facebook. *Молодий вчений*. 2016. № 4 (31). С. 502–505.
6. Кон И. С. Психология ранней юности. М.: Просвещение, 1989. 254 с.
7. Контент. URL: <https://termin.in.ua/kontent/>
8. Кули Ч. Х. Человеческая природа и социальный порядок / Пер. с англ. А. Толстова. М.: Идея-Пресс, Дом интеллектуальной книги, 2000. 320 с.
9. Куликова Л. А. Текст і дискурс як фігури комунікації. URL: <http://nimfilmdpu.mozello.com/vseukrainska-nternet-konferencija/movoznavstvo/params/post/1336872/>
10. Лучанінова О. П. Інтернет-мережі як віртуальна складова виховного простору ВТНЗ і засіб виховання студентів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2016. № 4. С. 102–111.
11. Майже половина підлітків щодня «зависає» в соцмережах понад 4 години. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2797224-majze-polovina-pidlitkiv-sodna-zavisae-v-socmerezah-ponad-4-godini.html>

12. Москалець В. Психологія особистості: підручник. К.: Ліра-К, 2020. 364 с.
13. Парсонс Т. Система современных обществ. Москва: АспектПресс, 1998. 270 с.
14. Петренко О. Інтернет як субпростір суспільства: структури та процеси : дис ... канд. соціол. наук. Старобільськ, 2017. 227 с.
15. Психологічний словник. URL: <https://sites.google.com/view/psycholog/%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA>
16. Система психолого-педагогічних вимог до засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчального призначення: монографія / О. О. Гриб'юк, В. М. Дем'яненко та ін.; за ред. М. І. Жалдака. К.: Атіка, 2014. 172 с.
17. Ставицька І. В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1103>
18. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки: монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [та ін.]. К.; Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.
19. Степанов О. Психологічна енциклопедія. К.: Академія, 2006. 424 с.
20. Юрженко В., Агалець І. Основні елементи контент-середовища електронних освітніх ресурсів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2016. № 16. С. 471–479. URL: <http://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/11/016-63.pdf>
21. Deineko A. Поняття «ризик» у соціологічній перспективі: етимологія, особливості визначення та сучасні підходи у дослідженні. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2016. № 35. С. 31–37.

22. Redecker C., Punie Y. European Framework for the Digital Competence of Educators DigCompEdu. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. 93 p.

23. What is meant by the assessment of the quality of educational services? URL: <http://www.euroosvita.net/?category=21&id=229> (accessed 24 August 2015).

References

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy / O. Yeroshenko. K.: Hloriia, 2012. 864 s.

2. Dorosh M. 13 onlain-instrumentiv dlia perevirky kontentu. URL: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/27443>.

3. Zbirnyk materialiv I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Psykhologichni aspekty formuvannia kharakteru dytyny». Ivano-Frankivsk: NAIR, 2019. 188 s.

4. Kozhen vosmyi ukrainskyi pidlitok zaleznyi vid sotsmerezh, – YuNISEF. URL: <https://ua.112.ua/golovni-novyni/kozhen-vosmyi-ukrainskyi-pidlitok-zaleznyi-vid-sotsmerezh-yunisef-492907.html>

5. Komashchenko I. I. Osoblyvosti informatsiino-rozvezhalnogo kontentu v ukrainskomu sehmenti sotsialnoi merezhi Facebook. Molodyi vchenyi. 2016. № 4 (31). S. 502–505.

6. Kon Y. S. Psykhologiya rannei yunosty. M.: Prosveshchentye, 1989. 254 s.

7. Kontent. URL: <https://termin.in.ua/kontent/>

8. Kuly Ch. Kh. Chelovecheskaia pryroda y sotsyalnyi poriadok / Per. s anhl. A. Tolstova. M.: Ydeia-Press, Dom yntellektualnoi knyhy, 2000. 320 s.

9. Kulykova L. A. Tekst i dyskurs yak fihury komunikatsii. URL: <http://nimfilmdpu.mozello.com/vseukrainska-nternet-konferencija/movoznavstvo/params/post/1336872/>

10. Luchaninova O. P. Internet-merezhi yak virtualna skladova vykhovnoho prostoru VTNZ i zasib vykhovannia studentiv. Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka. 2016. № 4. S. 102–111.

11. Maizhe polovyna pidlitkiv shchodnia «zavysaie» v sotsmerezhakh ponad 4 hodyny. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2797224-majze-polovina-pidlitkiv-sodna-zavisae-v-socmerezah-ponad-4-godini.html>
12. Moskalets V. Psykholohiia osobystosti: pidruchnyk. K.: Lira-K, 2020. 364 s.
13. Parsons T. Systema sovremennykh obshchestv. Moskva: AspektPress, 1998. 270 s.
14. Petrenko O. Internet yak subprostir suspilstva: struktury ta protsesy : dys ... kand. sotsiol. nauk. Starobilsk, 2017. 227 s.
15. Psykholohichni slovnyk. URL: <https://sites.google.com/view/psycholog/%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA>
16. Systema psykholoho-pedahohichnykh vymoh do zasobiv informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii navchalnoho pryznachennia: monohrafiia / O. O.Hrybiuk, V. M.Demianenko ta in.; za red. M. I. Zhaldaka. K.: Atika, 2014. 172 s.
17. Stavvytska I. V. Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v osviti. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1103>
18. Stan ta perspektyvy sotsialnoi bezpeky v Ukraini: ekspertni otsinky: monohrafiia / O. F. Novikova, O. H. Sydorchuk, O. V. Pankova [ta in.]. K.; Lviv: LRIDU NADU, 2018. 184 s.
19. Stepanov O. Psykholohichna entsyklopediia. K.: Akademiia, 2006. 424 s.
20. Yurzhenko V., Ahalets I. Osnovni elementy kontent-seredovyshcha elektronnykh osvitnikh resursiv. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. 2016. № 16. S. 471–479. URL: <http://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/11/016-63.pdf>
21. Deineko A. Poniattia «ryzyk» u sotsiolohichnii perspektyvi: etymolohiia, osoblyvosti vyznachennia ta suchasni pidkhody u doslidzhenni. Visnyk KhNU

imeni V. N. Karazina. Seriiia «Sotsiologichni doslidzhennia suchasnoho suspilstva: metodolohiia, teoriia, metody». 2016. № 35. S. 31–37.

22. Redecker C., Punie Y. European Framework for the Digital Competence of Educators DigCompEdu. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. 93 p.

23. What is meant by the assessment of the quality of educational services?
URL: <http://www.eurosvita.net/?category=21&id=229> (accessed 24 August 2015).